

Kitap Eleştirisi

Toplumsal Cinsiyet ve Medya

Prof. Dr. Konca YUMLU

ege üniversitesi iletişim fakültesi
iletişim bilimleri anabilim dalı başkanı
kadın sorunları araştırma ve
uygulama merkezi (ekam) müdürü

Editörler

Huriye Kuruoğlu, Bermal Aysin
Detay Yayıncılık, 2014

Kadın veya erkek olarak doğmakla belirlenen biyolojik cinsiyetin aksine, kendinden verili bir bilgi olmayan toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpları, kapitalist eril düzenin bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır ve yüzyıllar boyunca kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Kadını, ev içine, özel alana hapsedip emeğini değersizleştiren ya da kadının kamusal alana çıkması mümkün olsa da, onu görev, statü ve ücret bakımından erkeğin ardında bırakan toplumsal cinsiyet (*gender*), erkeği ise kamusal alanda çalışıp “eve ekmek getiren kişi” şeklindeki konumlandırmasıyla, onun özel alanda da hakimiyet kurmasına olanak vermektedir. Bu şekilde belirlenen toplumsal cinsiyet kalıpları, bir yandan kadının özgürlüğünü elinden alarak onu ve yapacaklarını sınırlandırırken; bir yandan da erkeğe atfettiği görev ve sorumluluklarla erkeğin yükünü arttırmakta, sonuç olarak her iki taraf için de hayatı oldukça zorlaştırmaktadır. Egemen toplumsal cinsiyet normlarına uymayıp heteroseksist anlayışın ve yaşam tarzının dışında kalan LGBTİ bireyler içinse, toplumsal hayat çok daha zor hale gelmekte, bu kişiler nefret suçlarına da zemin hazırlayan nefret söylemlerine sık sık maruz kalmaktadır.

“Kadının yeri, kocasının yanıdır”, “elinin hamuruyla erkek işine karşına” gibi geleneksel ve folklorik söylemlerde de karşılığını bulabileceğimiz toplumsal cinsiyet kalıpları, sinema filmlerinden televizyon dizilerine ve haber metinlerine kadar birçok medya ürünüde karşımıza çıkmaktadır. Medya metinlerinde yinelenen toplumsal cinsiyet temsilleriyle birlikte, kadın ve erkeğin toplumsal rolleriyle ilgili eşitsizlikler onaylandığı gibi tekrar tekrar üretilmekte ve meşruluk kazandırılmaktadır.

Bu bağlamda “Toplumsal Cinsiyet ve Medya” adlı kitap, yazılı basından görsel/işitsel medya ürünlerine kadar birçok medya metnindeki sorunlu kadın ve erkek kimliklerini ifşa etmeyi ve böylece okuyuculara bu konuda eleştirel bir bakış açısı kazandırmayı amaçlayan yaklaşımıyla, alandan birçok önemli insanın yazılarıyla katkılarını sunduğu önemli bir metin oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet, bugüne kadar sosyal bilimlerde çokça çalışılmış bir konu olmakla birlikte, Huriye Kuruoğlu ve Bermal Aydın’ın editörlüğünde Detay Yayıncılık’tan çıkan bu kitap, konuyu oldukça kapsamlı bir şekilde ele almasının yanı sıra yazılı basından sinema ve televizyona kadar, dünyadan ve Türkiye’den örneklerle hakim toplumsal cinsiyet kalıplarıyla uyumlu ya da aykırı örnekleri eleştirel bir süzgeçten geçiriyor.

Kitabın birinci bölümüne katkılarını sunan Hatice Bülbül ve Gülten Uçan’ın makaleleri, toplumsal cinsiyet kimliklerinin ve temsillerinin oluşumuna, bu kimliklerin kadında ve erkekte yarattığı sıkıntılara ışık tutarken, yazılı basında toplumsal cinsiyet temsilleri başlıklı ikinci bölüm Devrim Deniz Erol ve Nedret Çağlar’ın yazılarından oluşuyor. Türkiye yazılı basınında şiddet haberleri ve haber fotoğraflarında toplumsal cinsiyet kalıplarının izini, eleştirel söylem analiziyle süren Devrim Deniz Erol’dan sonra Nedret Çağlar, Isparta ve Antalya’daki yerel gazetelerde seçimlere giren kadın adayların ne sıklıkta ve nasıl yer bulduğuna bakıyor.

“Televizyonda Toplumsal Cinsiyet Temsilleri” adlı üçüncü bölümün ilk makalesinde Funda Erzurum, televizyonların ana haber bültenlerinde kadınların temsil biçimlerini ele alırken, ardından gelen makalede Yusuf Yurdigül ve İ. Ethem Zinderen, eşcinselliğin televizyon haberlerinde nasıl marjinal bir kimlik olarak sunulduğunun ve toplumda bu yönde bir algı yaratıldığının altını çiziyorlar. Bermal Aydın, Edibe Betül Karbay ve Merve Kurt’un birlikte kaleme aldıkları “Kuzey Güney’in Doğu Batı Ekseninde Çözümlemesi: Dizideki Kadınlık, Erkeklik Halleri” başlıklı yazıda ise dönemin popüler dizisi Kuzey-Güney’deki kadın ve erkek temsilleri, hem geleneksel (Doğu) ile modern (Batı) olanın çatışması, hem de Yeşilçam filmlerinden aşına olunan klasik iyi-kötü çatışması bağlamında ele alınıyor. Bu bölümün son makalesinin yazarı Çağdaş Emrah Çağlayan ise günümüzün popüler yabancı dizilerinden biri olan *Hung*’da yer alan erkek karakterlerin, egemen toplumsal cinsiyet kalıplarındakinden farklı bir erkek imgesi sunup sunmadığını sorguluyor.

Kitabın dördüncü ve son bölümü ise, sinemadaki kadın ve erkek temsillerine yoğunlaşıyor. Bermal Aydın, “Tür Filmlerinde Toplumsal Cinsiyet Kalıpları” adlı makalesinde korku ve western türüne ait iki Hollywood filmi için önce dramatik yapı ve türsel kodlamalar temelinde ele aldıktan sonra, söz konusu filmlerdeki kadın ve erkek karakterler ile bunların film içindeki konumlandırılışını, geleneksel toplumsal cinsiyet kalıpları açısından metin çözümlemesi yöntemiyle ele alıyor. Hatice Bülbül, “Sinemada Kötü Kadın Kimliği”nde eski dönem Türk filmlerinden *Bir Demet Menekşe*, *Derya Gülü*, yeni dönem Türk sinemasından ise *İtiraf* ve *Üç Maymun* filmlerindeki başlıca kadın karakterlerin, “itaat eden/boyun eğen

edilgen ve iyi kadın”, “baş kaldıran ve uyum göstermeyen vamp, fattan, kötü kadın” karşıtlığı içinde nasıl temsil edildiğini gözler önüne seriyor. Kitaba ikinci kez katkıda bulunan Çağdaş Emrah Çağlayan bu kez, kadını duygu, erkeği akılla tanımlayan toplumsal cinsiyet yansımalarını Amerikan bağımsız sineması içinde ele aldığı *Bonnie ve Clyde* ile *Burn After Reading* filmlerinde arıyor. Bir diğer yazar Ulaş Işıklar, toplumsal cinsiyet tanımları ve temsilleriyle ilgili genel bir kavramsal çerçeve oluşturduktan sonra bu temsillerin Zeki Demirkubuz filmlerinde nasıl yer bulunduğunu sorguluyor. “Erkekliği Yeniden Düşünmek: *Zenne*” makalesi ile Mikail Boz, son dönem Türk sineması içinde aykırı bir yerde bulunan *Zenne* adlı filmi, dizisel ve dizimsel çözümlenmeye tabi tutarak filmdeki ikili karşıtlıkları, eril ideolojiyle uyum ve zıtlık içinde olan unsurları açığa çıkarmaya çalışıyor. Son makalede ise Fırat Tunabay, *Yüzüklerin Efendisi* filmindeki Galadriel karakterine, eko-feminist bir açıdan bakarak sanayileşmeyle tanımlanan yıkıcı eril yaşam ile doğayla özdeş doğurgan/yapıcı dişil yaşam pratikleri arasındaki mücadeleyi ortaya koyuyor ve bu konuda daha sonra yapılabilecek daha akademik ve kapsamlı çalışmalara bir kapı aralıyor.

Toplumsal Cinsiyet ve Medya kitabı ile okuyucu farklı perspektiflerden ve farklı yöntemlerden yola çıkarak kitle iletişiminin farklı alanlarındaki toplumsal cinsiyet temsillerini araştıran genç akademisyenlerin eleştirel yorumlarıyla toplumsal cinsiyete ilişkin egemen ideolojiyi sorgulama imkanı bulacaktır.

Toplumsal cinsiyet temalı çalışmaların/araştırmaların artması, tartışma zeminlerinin çoğalması ile önyargıların kırılacağına duyulan inançla...